

УДК 159.9.019.4:305:351.741:364.64

Людмила Миколаївна ЗАХАРЕНКО,

*старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем
психологічного забезпечення та психофізіологічних досліджень
Національної академії внутрішніх справ (м. Київ),
кандидат психологічних наук;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2121-0862>*

ГЕНДЕРНО-ВІДПОВІДАЛЬНА ПОВЕДІНКА ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У СІМЕЙНИХ ВЗАЄМИНАХ

Проаналізовано особливості гендерних сімейних ролей, які виконують поліцейські у власних сім'ях, та проявів гендерно-відповідальної поведінки.

Ключові слова: гендерні сімейні ролі; гендерно-відповідальна поведінка.

Відповідальність є поняттям філософсько-педагогічного змісту, яке характеризує суб'єкта щодо виконання ним соціальних, правових чи моральних вимог. Відповідальність є здатністю особистості розуміти відповідність результатів своїх дій поставленим цілям та прийнятим нормам, правилам. Відповідальність також може розглядатися як характер поведінки з іншими, розуміння цінності іншого, що реалізується в контекстах відповідальності батьків за дітей; відповідальності за якість виконання дорученої справи, за виконання гендерної ролі.

Гендерно-відповідальна поведінка особистості розуміється як скерованість її вчинків на основі розуміння, прийняття власних і протилежних гендерних особливостей, етичних принципів поваги до кожної статі, їх рівноправ'я. Гендерно-відповідальна поведінка може розглядатись як вчинок чи дія особистості, спрямовані на подолання стереотипних форм поведінки [3, с. 11].

Роль чоловіка і жінки в суспільстві сьогодні зазнає значних змін. Психологічна стать, або гендер містить когнітивні (гендерна самосвідомість), емоційні (гендерна ідентичність), поведінкові (гендерні ролі і особливості поведінки) компоненти. Гендерні ролі завжди пов'язані з певною нормативною системою, яку особистість засвоює і переломлює у своїй свідомості та поведінці. У сім'ї на кожного з подружжя покладаються гендерні сімейні ролі: подружні та батьківські, які визначають норми відносин, поведінку партнерів, батьків і дітей.

У найбільш загальному вигляді сімейні взаємини можна розглядати як організацію спільних дій членів сім'ї, яка дозволяє їм реалізувати будь-які загальні плани. Характер подружніх взаємин у

батьківській сім'ї впливає на формування сімейної взаємодії у майбутньому шлюбі їх дітей [2].

За результатами проведеного наукового дослідження щодо сучасного стану та гендерної проблематики в секторі безпеки України [1] визначено особливості гендерних сімейних ролей, які виконують у своїх сім'ях поліцейські, розподілу відповідальності між подружжям.

Згідно з відповідями респондентів-поліцейських (як чоловіків, так і жінок), які мають досвід подружнього життя, у їхніх сім'ях подружжя спільно приймає рішення стосовно таких родинних питань як витрачання грошей на їжу, одяг, здійснення дороговартісних покупок, використання подружжям контрацептивів. Простежуються відмінності у відповідях респондентів щодо прийняття у їх сім'ях рішень про проведення дозвілля: такі рішення одноосібно ухвалює половина жінок-поліцейських та майже чверть чоловіків-поліцейських. Проведення дозвілля є предметом спільного обговорення у сім'ях більшості опитаних чоловіків-респондентів та половини опитаних жінок-поліцейських.

За відповідями чоловіків-поліцейських кожен четвертий з них одноосібно приймає рішення про витрачання грошей на великі покупки. Натомість кожен п'ятий опитаний чоловік-поліцейський визнав, що рішення щодо витрат на їжу та одяг для сім'ї приймає одноосібно його дружина.

Третина опитаних жінок-поліцейських зазначила, що на них покладений обов'язок купувати їжу та одяг для сім'ї, а кожна п'ята дружина сама вирішує чи використовувати їй та її чоловіку контрацептиви.

Отже, у сім'ях респондентів-поліцейських більшість рішень приймаються подружжям спільно, але простежується гендерне забарвлення у ролі чоловіка і дружини: відповідальність за прийняття важливих рішень повністю покладається на голову родини, а дружина бере на себе відповідальність за щоденні рутинні домашні обов'язки.

Пізнавальними є відповіді респондентів щодо розподілу домашніх обов'язків у їхніх сім'ях. Жінки-поліцейські стовідсотково вказали, що вони готують їжу для всієї сім'ї, перуть одяг, прибирають помешкання, контролюють сімейний бюджет, здійснюють покупки. Більшість респонденток також доглядають за садом, а половина – виконують ремонтні роботи в домі. Лише у незначній кількості сімей жінок-поліцейських обов'язки щодо прибирання ванної кімнати, контролю і розподілу сімейного бюджету не покладені на них.

Чоловіки-поліцейські зазначили, що майже всі вони залучалися (хоча б один раз) до такої традиційно жіночої роботи як прання, прибирання, приготування їжі. Найпоширеніший вид домашньої роботи, якою вони займалися, – це участь у прибиранні дому. Також опитані чоловіки-поліцейські майже стовідсотково виконують ремонтні роботи у господарстві та здійснюють покупки, три чверті з них – доглядають за садом, контролюють сімейний бюджет.

Отже, жінки-поліцейські схильні до виконання необтяжених стереотипами гендерних ролей у родині та проявляють гендерно орієнтовану поведінку, виконуючи домашні обов'язки, які традиційно вважались чоловічими. Поведінка чоловіків-поліцейських у сім'ї є статевотипізованою, розподіл обов'язків між подружжям відображає традиційні гендерні стереотипи, однак вони схильні до організації паритетної подружньої взаємодії.

Опитані чоловіки-поліцейські і жінки-поліцейські висловились про те, що у їхніх сім'ях кожен з подружжя задіяний у виконанні завдань, пов'язаних із доглядом за дитиною, однак розподіл цих обов'язків нерівномірний. Найчастіше розподілені обов'язки між чоловіком і дружиною щодо ігор з дитиною, відведення або забирання дитини зі школи чи садочка. Щоденний догляд та нагляд за дитиною здебільшого покладений на дружину-матір, включаючи перебування на лікарняному, коли дитина хворіє.

Внутрішньосімейна взаємодія у сім'ях поліцейських характеризується функціонально-рольовою узгодженістю: респондентів повністю влаштовують покладені на них сімейні обов'язки та існуючий розподіл сфер відповідальності між подружжям. Вони також переконані, що і їхні партнери задоволені таким розподілом сімейних обов'язків.

Таким чином, організація сімейних стосунків у сім'ях, де один з батьків є поліцейським, характеризується наявністю рольової диференціації у взаєминах подружжя, розподілом сфер відповідальності, залученістю дружин до прийняття важливих рішень щодо життєдіяльності сім'ї. Гендерна роль жінки-поліцейської у сім'ї характеризується поєднанням емоційно-експресивних видів діяльності, важливих для дому і сім'ї (насамперед, це турбота про дітей) та інструментальних видів діяльності. Вона нарівні з чоловіком бере участь у матеріальному забезпеченні родини, і виконує домашні обов'язки. Чоловік-поліцейський здебільшого виконує у своїй сім'ї гендерні інструментальні види діяльності, пов'язані з матеріальним забез-

печенням родини, хоча проявляє турботу про дітей і приймає участь у регулюванні внутрішньосімейних відносин, що характерно для експресивної діяльності.

Відповідно до вищезазначеного, слід сприяти гендерній освіті поліцейських із питань побудови егалітарних сімейних взаємин, гендерного виховання дітей в сім'ї, усвідомленого і відповідального батьківства/материнства, що розширить сферу їх самореалізації у виконанні гендерних сімейних ролей та проявів гендерно-відповідальної поведінки у сімейних взаєминах.

Список бібліографічних посилань

1. Розуміння маскулітності та гендерної рівності в секторі безпеки України : аналіт. звіт / С. С. Чернявський, В. Г. Андросюк, О. І. Кудерміна та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 98 с.
2. Федоренко Р. П. Психологія сім'ї : навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2015. 364 с.
3. Формування у молоді гендерно-відповідальної поведінки (на прикладі українських ВНЗ) : навч. посіб. / за заг. ред. Н. Світайло. Суми : Хорошие люди, 2013. 209 с.

Отримано 05.03.2021

УДК 159.922.8

Олена Павлівна МАКАРОВА,

*старший викладач кафедри педагогіки та психології факультету № 3
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5480-5942>*

ПРОФІЛАКТИКА РАДИКАЛІЗМУ СЕРЕД МОЛОДІЖНИХ УГРУПУВАНЬ

В Україні відмічається загострення різноманітних відхилень в поведінці дітей та підлітків, що дедалі частіше породжує прояви злочинної поведінки, це в свою чергу сприяє утворенню молодіжних угруповань з протиправним радикальним устроєм. Тому превентивні заходи щодо попередження радикалізму молодіжних угруповань є актуальним та необхідним на даний час.

Ключові слова: профілактика, молодіжні угруповання, неповнолітні, правопорушення